

Katolictví a liberální žurnalistika v Čechách.

Sepsal

Ant. Skočdopole,
profesor theol. v Budějovicích.

(Vyňato z Čas. kat. duchovenstva 1869 sv. 4.)

V PRAZE.

Nákladem kn. arcib. konsist. v Olomúci.

Katolicství

a liberální žurnalistika v Čechách.

1. Novověký liberalismus má patrnou nenávist křesťanského náboženství a zvláště *katolicismu* za jednu ze svých povahových známek. Leží to v jeho přirozenosti, an vlastně nic jiného není, nežli materialismus na půdě politické a socialné. Konec a cíl všelikých snah liberálních, pokud se katolicismu týče, jest: konfiskace církevního jmění, úplná odvislost duchovenstva od státu a konečně zahlazení křesťanského náboženství. Stežejný blud liberalistův jest, že považují církev za *zbytečnou*, ano za *škodlivou*; kdo ji za zbytečnou mají, jsou krotcí materialisté, jenž sobě v materialismu svém libují, vnucovati ho nikomu nedbajíce. Blud ale často vede k fanatismu a tu potom rodí se z materialismu ten šílený náhled (ač může-li se to náhledem zváti), že by člověčenstvo ve svobodě a vzdělanosti lépe prospívalo bez křesťanství a tedy bez církve katolické. U koho materialismus dospěl k fanatismu, ten pokládá církev za *škodlivou* a staví sobě za cíl, pomáhati k její konečné zkáze. Liberalismus, jsa v podstatě a přirozenosti své jen hrubý materialismus, jest sám sebou již protiva křesťanského názoru o člověku a lidské společnosti, a jeho adeptové tím rozhodněji nepřátelé církve jsou, čím rozhodněji pod práporem tím bojují a čím větších prospěchův hmotných ze svého válčení se nadějí. Liberalismus chce užiti církve (pokud by se úplně zbaviti nemohl i jména jejího) k účelům zcela jiným, nežli jest cíl Kristem jí položený. Ideál liberalismu jest všemocný stát, kterýž vedle sebe nic neuznává za svéprávné a proto i všechno chce podrobiti účelům svým, zejména školu a církev. U nás v Rakousku objevily a prováděly se tendence tohoto liberalismu za Josefa II. Církvi nevyměřoval se jiný účel, nežli aby prostředky a orgány svými pomáhala k účelům státním; knězi propůjčen spolu titul státního

úředníka, knězi jenom s této strany, pokud byl státním úředníkem, zaručoval stát jistou autoritu a nedotknutelnost. Zrovna tak činí liberalismus, provádí-li a káže-li zásady jeho demokracie, bourgeoisie aneb kdokoli jiný. Skutečný učeník doktrinářského liberalismu chce užiti církve jenom k účelům téhož liberalismu ; ona by měla kázati jen to, čím by se materialismu nepřekáželo a měla by poslání své konati, jak by ji „liberální“ zákonové vyměřili; pozitivné dogmy měly by až i z katechismu vymýtěny býti a měla by zůstati morálka bez autority, bez sankce a bez exekuce. Že pak liberalismus vesluje vždy ku konfiskaci statkův církevních a k porobě duchovenstva svému povolání věrného, jest zase jenom nutný důsledek materialismu. Nebo jenom nedůsledný a ve svém mozku nedobře zdravý liberalista bojuje za ideu, za myšlenku ; pravý liberalista jest sobík a konečně i komunist. Důsledný liberalista jest však i násilník a despot, protože blud vede k fanatismu, materialismus pak jakožto blud musí vésti k fanatismu proti všemu a každému, co a kdo ještě zastává a reprezentuje idey a říši duchovní. Liberalismus vede v praxi nutně ku konfiskacím a komunismu, a on vždy měl a bude mít otroky a porobky za svoji štafáž, třeba by ustavičně kázal „svobodu, rovnost, bratrství.“ Reformace Lutherova, kteráž jest ve své podstatě doktrinářský liberalismus, revoluce francouzská v minulém století, italská a španělská v těchto našich časech jsou tak zřejmým dokladem výrokův našich o liberalismu, že jenom nevědomec mohl by jimi překvapen býti anebo platnosti jejich popírat.

Se stanovíště liberálního nelze o církvi rozumně a spravedlivě smýšleti, mluviti a jednati; všelike rozpravy o církvi a všelike návrhy a kroky činěné k opravám a změnám ve vnitřním a vnějším organismu církevním musely by i tehdaž býti nejapné a křivé, kdyby pocházely z úmyslův nejlepších, z ducha klidného.

Klidnost ale jest u liberalismu nemožna, jakož jsme

již podotkli; neboť nedostává se mu mravných zásad, on nezná ani pohanského „abstine, sustine,“ a tím méně zná křesťanské: „zapři sebe sám, vezmi kříž svůj.“ Odtud pochodí, že liberalisté jsou urputní nepřátelé svých odpůrcův vesměs, že řečem jejich proti křesťanství a církvi přibývá vždy více trpkosti, kteráž přechází v jizlivost proti rozhodným katolíkům, proti hierarchii a zvláště proti biskupům a papeži. Ve jménu svobody a bratrství spáchal doktrinářský liberalismus více násilí a vražd ve skutečnosti, nežli všeliká lež mohla i jen napsati na účet inkvisice jakékoli anebo bartolomějských nocí a sicilských nešpor. A při tom všem ještě si stěžuje liberalismus na zpátečnictví uvědomělých katolíkův a duchovenstva, a má jim to velmi za zlé, že zavrhuje zásady jeho a vedou proti nim boj tím rozhodněji, čím jasněji se osvědčuje ve všech vlastech, z jakého vlastně kořene vyrostl a jaké ovoce skutečně všude přináší. Jsme o tom úplně přesvědčeni, že doktrinářský šablonovitý liberalismus jenom ve mělkých hlavách, jenom v lidech jednostranně vzdělaných pevně se zakořnení může: ovšem že to pravíme jen o lidech, kteří ostatně jsou poctiví a jednají z přesvědčení. Jednostranné vzdělání jest horší nežli nevzdělanost a velmi snadno plodí nesnášlivost, urputnost a tvrdošíjné stání na svém. Odtud se i dá vysvětliti, proč liberalismus, ačkoli všude jenom boural a nikde nic kromě zmatku a neštěstí nespůsobil, proč liberalismus tento přece má sebe za jediný neomylný recept k oblažení člověčenstva, za jedinou pravou cestu k dosažení svobody v obcích a státech. Sám jsa konečně jenom absolutismus násilný, přece viní každého z otročilosti, kdo se kloní k jiné, nežli k jeho autoritě, a každého a všechno za nepřítele a nebezpečení svobody vykřikuje, kdo a co dogmům jeho se nekoří a nepomáhá. Sám pro sebe žádaje naprosté poslušnosti a slepé oddanosti, nazývá všechnu poslušnost v církvi (a skoro už i ve škole), církevní řád a kázeň jen tyranstvím a absolutismem, nad

něžž prý nebylo nikdá nic tužšího pod sluncem, jak nedávno jeden liberální list český pravil.

Proto tedy, že církev katolická, nemá-li sebe samé zapřít a zničit, nikdá nebude moci se srovnati s doktrinářským liberalismem, kterýž ve svých důsledcích a se svými přívěsky pracuje na konečnou záhubu křesťanského náboženství, tu vědomě, tam nevědomě: proto jizlivé to záští na rozhodné katolíky a na kněze povolání svému věrné. Nebo s titulárními katolíky a s kněžími úřadu svého nedbalými anebo s kněžími a mnichy křivopřísežnými, na potupu křesťanského náboženství a svého stavu žijícími, srovnal se liberalismus vždycky výborně.

2. To jest ve slabém nástinu povaha i ráz doktrinářského liberalismu, který se jako rak rozjídá vždy dále, to jsou snahy a cíle jeho. My o tom sice nic nepochybujeme, že tento liberalismus se vybouří a že pozdější časové diviti se budou, kterak mohly theorie tak mělké, nedůsledné a strannické nalézati tolik zastupitelův, a kterak se jimi porušovati mohl zdravý smysl a cit národův; ale nedoufáme, že se liberalismus brzy vybouří, snad za několik let. Komu záleží na tom, aby katolická církev neutrpěla pohrom těžkých, aby v národech nebyl utlumen křesťanský duch a smysl: ten starostlivě rozjímá, kterak by škodlivost proudu časového zmírněna býti mohla, rozjímá, kterak by lodička víry křesťanské a mravu křesťanského zachována byla v jednotlivých vlastech, až by přešla bouře a zase nastalo utišení: pokojné totiž a střízlivé, objektivné a spravedlivé uvažování.

Z péče takové, z úvah a rozjímání takových pocházejí rozličné návrhy a podniky směřující buďto negativně k uchránění škody aneb pozitivně k utvrzení a rozmáhání ducha křesťanského. Země, v kterých se mnohem dříve setkal liberalismus s pozitivním křesťanstvím, pokročily také dosti daleko v organisaci boje na té i oné straně. Naše vlast počítá se v ohledu tomto teprve k nováčkům, začátečníkům.

Příčina toho jest ovšem nejprvé ta, že předešlé vlády rakouské nedaly vzniku ideám, obyčejně liberálními zvaným; ale příčina toho jest také, že *národní strana česká* nevystupovala tak rozhodně a patrně nepřátelsky, a konečně i ta, že katolíci čeští a jmenovitě *duchovenstvo* katolické, nechtíce oslabovati šikův národních, ve kterých také sami stojí, z úmysla ignorovali mnohé věci, vždy více naklonění jsouce, přičítati je jistému nedopatření a bezvinné nevědomosti, nežli nepřátelskému smýšlení a zlé vůli. Rok 1848—1850 vzbudil sice nejedny spravedlivé obavy a stížnosti; ale ty zase vytratily se téměř na celo, a r. 1860 viděl zase veškeré duchovenstvo české vystupovati zároveň s národovci jiných stavův rozhodně a svorně za práva českého národu a království. Nyní však nemůže již nikdo nepozorovati, že se v uvědomělých katolících a zvláště duchovenstvu vzmáhá počíná nějaká nedůvěra; ano nyní již dosti zhusta slyšeti můžeme bolné stesky, že národní politická strana v Čechách nehrubě laskavější jest na církev katolickou, nežli ta strana, proti které v odporu stojí celý národ český.

Pravíme: *bolné stesky*; neboť katolíku a knězi českému nelze bez bolesti spatřovati své odpůrce v těch, s kterými by on rád za jedno byl, dbaje o zdar vlasti a národa neméně, nežli oni. A myslíme, že neškodí veřejně to vysloviti: ano raději litovati musíme, že se to neděje častěji. Nejde tu o *jinou* národní politiku ani o zájmy osobní, a protož není tu nebezpečí nějakých roztržek v národním šiku; snad bychom se snáze v těchto věcech dorozuměli, kdybychom je častěji vzali v potaz, ovšem sine ira et studio, klidně, což vezdy možno jest tu (a ovšem *jenom* tu), kdež otázky osobní a vášnivá předpojatost vyloučeny jsou.

Nelze popírati, že národní politická strana česká nehrubě laskavější jest na *církev* katolickou, nežli ta strana, s kterou se nyní český národ nesnadí. U nás řeklo se to nejednou a dosti jasně, že „liberální mužové“ v prin-

cipu schvalují vše, což novými zákony rakouskými na ujmu církve katolické, jak za to máme, stanoveno jest; ano řeklo se také, že by svézákonné království české mnohem důrazněji a ve větších rozměrech zasáhlo v nynější stav i organizaci katolické církve v Čechách, nežli se to stalo říšskou radou ve Vídni. Lonské putování do Kostnice a vše, co se dalo i mluvilo po cestě, v Kostnici a jinde, musíme sobě vykládati za výrok smýšlení velmi nepříznivého církvi katolické. Ustavičný téměř a dle náhledu našeho ne zrovna poctivý boj proti Jesuitům rovně přijmouti musíme za doklad veliké nechuti, až i nepřátelství, proti všemu, což jest katolické. Když nedávno na universitě pražské se jednalo o zaslání nebo nezaslání adressy papeži, nezůstali mužové naší strany české o nic pozadu za německými protestanty a židy, ba snad i předstihli je. Banální fráse, že papežství vinno jest všelikým neštěstím, které kdy zemi českou stihlo, a že Řím nikdá neznal lásky k lidem, — banální tyto a urážlivé fráse vyšly právě ode strany české. Vysvitla tu patrně jednota smýšlení s německou „liberální a ústavověrnou“ stranou, ana se strany české vítána i podporována byla petice či protestace německého kassina proti návrhu senátskému. Ve věcech i záležitostech vědy není prý rozdílu mezi národnostmi. Uvážíme-li, že německé kassino a jeho přípis neměly nic činiti s vědou, ale že v jiných pohnutkách se musí hledati podnět k nepovolanému kroku tomu, můžeme ve srozumitelné češtině čísti: V odporu proti papeži a co s katolicismem souvisí, neznáme rozdílu národnosti, v tom jsme svorní s ústavověrci, s německými protestanty a židy.

Jest ošem pravda, že takovéto výstřednosti nedějí se všeobecně a že nemalá část našich *čelnějších* mužův pečlivě se vystříhá věcí podobných. Ale i to jest pravda, že ta jistá šetrnost a diskretnost, kteréž doznává církev katolická od mužův a orgánův české národní strany, na mnoze jenom jakési *příměří* jest a jakási opatrnost, kte-

réž potřeba aspoň dočasná se uznává i nahlíží. Měli bychom dokladův dosti na to, kdybychom chtěli dokazovati, že v zásadě, v principu, naše česká „intelligence“ vůbec rovně tak nepřízniva jest katolicismu, jako „intelligence“ německá, a jako její orgánové vydávání u nás v Rakousku z největší části od židův, *kterým ze židovství nezbylo nic jiného, nežli fanatická nenávisť křesťanství, a v první řadě katolicismu*. I solidnější orgány české otiskují nepravdivé a překrucované zprávy z Říma o stavu, snáhách i skutcích papežské vlády, o pastýřských listech a osobnostech biskupův domácích i zahraničných atd.; i u nich mohl a může každý snadno viděti tu hořkou příchut, kterou mívají sloupce jejich, kdykoli udá se zavaditi o věci a zájmy katolické. A nezřídka děje se tak i tam, kdež sama věc ani neposkytovala přirozené příležitosti, děje se, abychom tak řekli, z jakéhosi instinktu, jenž náleží ku podstatě francouzsko-německého liberalismu.

A co máme říci o ustavičném tom zvelebování dob a osobností *husitských* v takovém smyslu a směru, jako by církev katolická v oněch dobách byla nebyvala leč jenom temnost a zkáza mravův a jako by tehdejší odpůrce její považovati slušelo za vzory i v čistotě víry i v neporušenosti charakteru? Či katolický cit neměl by uražen býti, kdyby to vše skutečně tak pravda bylo, jak se to líčívá?

Nikdo nemůže očekávati, že katolíci a jmenovitě katolíci kněží by měli ke všemu tomu mlčeti anebo snad až i podporovati tyto výjevy planého liberalismu. Avšak co samo sebou zřejmo jest a přirozeno, to se nám velmi za zlé pokládá. Kdykoli se ozve z tábora katolického hlas na odsouzení a zamítnutí pomluv a urážek, odpovídá se obyčejně s velikou trpkostí, — a jako na pomstu za to, že katolické duchovenstvo si dovoluje smýšleti o církvi a víře katolické jinak, nežli světoběžný liberalismus, píše se potom ještě vášnivěji a zachází se do osobností způsobem tak

neslušným a nemužským, jakýž nikdá nebývá u strany, která se láskou ku pravdě a dobru vésti dává.

Mezi útoky na duchovenstvo katolické a na církev zdomácněly u některých publicistův českých obzvláště tyto dvě stereotypné fráse: že duchovenstvo chce býti *nedotknutelné* a že církev katolická nic o *reformách* slyšeti nechce. Vybíráme ze spousty nadávek a útržek jenom ty, které by ještě nějakého uvážení zasluhovaly; k onomu sprostému podezřívání a tupení duchovenstva i církve, k onomu tónu nestydatého ghetta nechceme ani obracet svého zřetele, ač ani nás tajno není, že i česká péra jemu se propůjčují.

3. *Duchovenstvo chce prý býti nedotknutelné a jen prý za tuto cenu chce státi k národu českému; avšak na jeho přílišnou choulostivost nemůže prý národ míti ohledu, národ může prý žádati, aby kněžstvo sloužilo jemu.* Nechceme se ptáti, má-li někdo právo takto mluvit ve jménu „národa“ a stýskati sobě na české duchovenstvo, že by ono v celku zůstávalo svým povinnostem k národu (nehledíc tu k povinnostem úřadu jeho) něco dlužno; v literatuře, při volbách, při podporování ústavův a potřeb národních předčí duchovenstvo nad každý jiný stav. Nejsouc nikoli nejčtetnější u porovnání s jinými vzdělanými stavy, přece může vykáhati se největším počtem jmen mezi spisovateli, mezi podporovateli škol a vlasteneckých ústavův, mezi nezištnými hájiteli českého jazyka i práva, mezi pokročilými hospodáři atd. Duchovenstvo také ještě nikde neřeklo, že se odvrátí od národa, nebude-li všude chváleno anebo jestli se každá chyba duchovních osob nepřikryje pláštěm mlčelivosti. Na přílišnou nedůtklivost a choulostivost duchovenstva nemůže nikdo stýskati; každý jiný stav jest choulostivější, jakž ukazují žaloby pro uražení na cti ve všech zemích křesťanských. Duchovenstvo není zvyklé a není ani podle toho vychováno, aby pro křivdy utrpené ihned práva i pokuty se dovolávalo na urazitele své. Ale proto přece nikdo nežádej na duchovenstvu, aby

necitelné bylo a aby snad ještě platilo za ty časopisy a knihy, v kterých se na celý duchovní stav a mnohdy na jednotlivé osoby jeho neslušné útoky činí a hany metají. Duchovenstvo má povinnost a právo, stýskati sobě na nešetrnost a urážky, kteréž se mu dějí, má povinnost a právo říci, že se mu neměří spravedlivou měrou.

Duchovenstvo má *povinnost*, stýskati sobě hlasitě na každou nešetrnost a urážku, která se děje celému stavu anebo jednotlivým členům jeho. Tato povinnost vyplývá z úřadu a povolání jeho. *Nebo nižádné zlehčování kněžstva nemůže se díti bez ujmy a škody samého náboženství.* Pravdy této ani dokazovati třeba není; dějepis a zkušenost naše vlastní nasvědčuje jí dostatečně. Duch náboženský a horlivá přichylnost k víře hynou v té míře, v kteréž duchovenstvo přichází v lehkost a naopak.

Avšak duchovenstvo i *právem* naříkati sobě může na nešetrnost, kteréž se mu dostává především v žurnalistice; neboť na mnoze je to vše buďto zcela smyšlené anebo aspoň upřílišené, pokud se týče pokleskův a chyb, a zase neuznalost a nevšímání, pokud se týče ctností a zásluh. Musí se to bolestně dotknouti každého kněze, když znamená, kterak poklesky a chyby jednoho hned celému stavu se přičítají a zvěst o nich s patrnou zálibou se do všeho světa rozlašuje. Co kdy který ničema o kněžském stavu anebo jednotlivých jeho členech nelaskavě, nepravdivě, utrhačně napsal, to větším dílem projde žurnály všecky a ještě ve zvláštních pamfletech se znova otiskuje a rozšiřuje. Nám se zdá, že to zvláště u českých časopisův velice na váhu padá, více nežli jinde; neboť naši žurnalisté neobmeškají toho snad ani v jednom čísle novin, aby spravedlivým hněvem horlili proti prodajnosti a mravné nicotě novin židovsko-německých. A přece někteří z novin těchto tak rádi dávají otiskovati, cokoli duchovenstvu katolickému k necti sloužiti může; zdá se, jako by nikdo z našich českých žurnalistův ani schopn nebyl, učiniti tento přirozený a na snadě jsoucí závěrek:

Když tyto židovsko-německé listy umějí tak perfidně lháti a věci skutečné překrucovati, pokud se týče našeho národa a naší politiky národní, — toť nepochybně i vzhledem k duchovenstvu rovněž tak dělají, poněvadž podlým těmto lidem duchovenstvo ode dávna v cestě stojí. Ale naše česká žurnalistika nečiní závěrku toho, neb aspoň nejedná dle pravidla, ku kterémuž on vede. Jenom jediný doklad uvedeme na tuto žalobu spravedlivou. Dne 25. ledna zvěstoval z Madridu telegraf, že v Burgosu zavražděn byl guvernér, kterýž byl šel do chrámu katedrál-ného, aby zdělal inventář podle archivu chrámového. Ve zprávě této nic nepravilo se o spůsobu, jakým se vražda spáchala, ani kdo by vrahem byl; avšak již druhý den po oné zprávě počaly židovské noviny ve Vídni s obalem chatrným podezřívati duchovenstvo z té vraždy a třetí den již, aniž by úřední anebo jiné zprávy španělské byly dle toho zněly, počalo se hned v „liberálních“ novinách německo-židovských psáti o mnichu Burgošském jakožto vrahu guvernéra. Zcela dle spůsobu „liberálního“ připojovaly se k tomuto hanebnému na cti utrhaní také sprosté nájezdy na duchovenstvo vůbec a na církev katolickou. První v řadě nestoudných utrhačův byly žurnály výhradně židovské, totiž „Neues Wiener Tagblatt,“ „Morgenpost,“ „Neue freie Presse“ a „Fremdenblatt,“ nemluvě o jiných menších. Solidné noviny zdržovaly se úsudku na tu i onu stranu, čekajíce určitých zpráv; poukazovaly však na neslušnost utrhačství toho, pokud nic není zjištěno. A naše česká žurnalistika, téměř bez výminky, přijala za pravdu výmysly židovské nečekajíc, až by určité a jisté zprávy ze Španěl došly. Když pak později nade všecku pochybnost postaveno bylo, že duchovenstvo Burgošské a jakékoli jiné ani nejmenší viny nemá ve vraždě na guvernérovi spáchané: nebyly německé „liberální“ noviny tak počestny, aby hanebné podezřívání a utrhaní své byly odvolaly, a naše žurnalistika česká také toho neučinila.

Který katolík a který kněz český nestěžoval sobě

již na způsob, jakým se píše i v naší české žurnalistice o *papeži* a celé ústřední vládě *Římské*? V tom neliší se naše žurnalistika od orgánův všemu katolickému rozhodně nepřátelských. Že papež hájí svého, že hájí statku církevního, jehož není majitelem, ale správcem přísahou vázaným, to mu naše česká žurnalistika, s nepatrnými výminkami, má rovně tak za zlé, jako sám Garibaldi. Ano naši o vzájemnosti slovanské dosti ohnivě a vřele kázící žurnalisté zapomínají na všecka bezpráví, kterých se Itálie dopustila, dopouští a ještě dopustiti chce na Jihoslovanech, jako by všecka křivda Slovanům od Itálie činěná již na dobro napravena byla tím násilím barbarským, kteráž nová Itálie páše na římském papeži, na veškerém duchovenstvu, na církvi.

A co máme říci o *historii* papežův, katolického kněžstva i řeholnictva? Čítáme jenom asi 6—7 papežův ničemných a zlých; za to však nalezáme v řadě 258 papežův posud na stolci Petrově seděvších muže první velikosti, učence za svého věku nejznamenitější, umělce, dobrodince národův, karaktery veliké a skvělé. A co děje se i v naší české literatuře? O těch několika ničemných papežích mluví se s neunavnou vytrvalostí ustavičně, o všech ale těch výtečnicích a velikánech mezi nimi nikdá se lidu nic nepovídá, leda některé nepravdy a utrhaní, kterýmiž i velicí papežové hyzdění bývají od lidí nevědomých anebo zlomyslných. Co má říci ne snad pouze kněz katolický, ale každý počestný člověk, když vidí, kterak ona blbá povídačka o „papežici Johanně“ ještě lonského roku se tiskla v pražském hanopisu „Svoboda“ a potom ještě ve zvláštním otisku vydána byla? Podobně děje se s jinými pamflety; tiskárna p. Grégrova počíná si tak, jako by najata byla od nejzuřivějších fanaticův protikatolických. Jsou ti páni skutečně tak nevědomi, že ještě r. 1869 věří na „papežici Johannu?“ Bylo by to smutné svědectví pro jejich učenost; ale nevěřili tomu sami a přece ty ohyzdné škváry znova obarvené mezi lid

náš metají, jest to ještě smutnější svědectví pro jejich vzdělanost, jejich mužský charakter. S jakou indignací a spolu s vznešenou pohrdou vypisují ti pánové „o temnosti středověku;“ ale pohádka o „papežici Johanně“, přece jest dobrá, ačkoli také pochází z temného středověku.

Duchovenstvo české může si právem stěžovati, že ono i samo křesťanství od našich „národních mužův“ velice *ignorováno* jest. *Literatura* theologická a vůbec náboženská nedochází v časopisectvu českém leč jenom velmi skrovného povšimnutí, ba knihy z oboru toho téměř se už ani neoznamují. Předůležité „*Dědictví sv. Prokopa*“ zůstalo až podnes neznámo těm, kteří ani „Blahověsta“ ani „Časopisu katolického duchovenstva“ nečtou. Když vloni podávali časopisové životopisu Sušilova, bylo patrné, že ani nevěděly, na která evangelia vyšly od Sušila výklady. Mezi kandidáty navrhovanými pro český sněm byli roku 1860 jenom asi tři kněží a od té doby nebyl navržen ani jediný. Jest snad duchovenstvo české tak nevědomé, že by nijak nemohlo užitečně působiti na sněmu? Zdá se, že i v tom u nás opanoval francouzsko-německý doktrinarismus, podle něhož za nejschopnější sněmovníky se považují advokáti a koncipisté advokátní, profesori a žurnalisté. Kterak nemá si duchovenstvo i tuto mysliti, že „národní strana“ mu nevěří, že v principu smýšlí o něm právě tak, jako světoběžný liberalismus francouzský a německý?

Věci, které jsme podotkli a mnohé jiné, kterých raději mlčením pomijíme, postačují úplně, aby v duchovenstvu českém budily nedůvěru, a toto aby sobě stýskalo, že se mu neměří tou měrou, kterou jiným o národ a jazyk český snad mnohem méně zasloužilým stavům. Kdybychom chtěli z jednotlivých, ne tuze řídkých ukazův bráti sobě příčinu ke stížnostem, mohli bychom i říci, že také lidu českému se duchovenstvo představuje ve světle velmi nepříznivém, skoro tak, jako by povahojevnou známkou

jeho byla nešlechtnost i padoušství, a všechna jeho snaha jen k tomu jako by směřovala, aby lid udržen byl v temnostech. Útržky takové urazily by každý stav, a proto nemůže nikdo za zlé pokládati duchovenstvu ani za nenáležitou nedůtklivost, když na ty věci žaluje a když někteří jeho členové nedůvěrou se naplňujíce, k tomu náhledu se kloní, že by duchovenstvo české již dobře uvažovati mělo, *zdali se mu splácí tou upřímnou důvěrou a šetrností, s kterou se ono vždy chovalo a ještě chová k mužům o vlast a národ zasloužilým, na aréně politické a v literatuře pracujícím.* Ano, ani tomu nelze diviti se, když mnohý kněz český patrně již zachovává jistou rezervu a do pozadí ustupuje; neboť ze mnohé porady a z nejednoho shromáždění národního vypudila jej slova anebo snad i skutky, urážející stav, jemuž on náleží a věc, kteráž jemu svata jest; nejedné kuize a nejednomu časopisu musí on býti na odpor z téže příčiny. Jak nakládalo se s Vinařickým a Štulkem, že tito vysoce zasloužili a šlechtí mužové jinak o některých věcech smýšleli, nežli jeden druhý žurnalista! Nehodný ten způsob jevil *zásadné* pohrdání duchovenstvem.

Nerciž tedy nikdo, že duchovenstvo české chce býti nedotknutelné; duchovenstvo chce jenom a musí tomu chtít, aby se stav tento v národě našem nedegradoval za popelku, snad až za vyzákoněný stav, o který se každý bez trestu otřítí smí jako v Itálii „svobodné,“ v dobré části Německa a zvláště v Badensku a Vídni. A považuje-li kdo nešetrnost k duchovenstvu, odstrkování a bezohledné snižování jeho za nutný požadavek a doplněk pravého liberalismu a publicistické dokonalosti, tož potom nikdo nediv se, že duchovenstvo české nemůže sebe propůjčovati za podporu takové liberálnosti a takové publicistiky.

4. *Církev katolická nic prý nechce slyšeti o reformách, ačkoli jich velice potřebuje.* To jest druhá obecná žaloba, na jejíž dotvrzení uvádí jistá část žurnalistiky české ne-

zřídka doklady a výklady, takové, že u méně soudných čtenářův snadno se ujme nechut, ano nenávisť všeho, což se katolickým zove.

My sice nemůžeme mluvit jménem celé církve, jako mnozí rádi mluví jménem všeho „lidu“ a celého národa, ač jich nikdo mluvčími jeho neustanovil; ale to přece s dobrým svědomím říci můžeme, že *nikdo z uvědomělých a upřímných katolíkův neupírá potřeby oprav církevních.* Absolutismus a byrokracie opanovaly během časův nejen ve státě, ale i v církvi, a další vývin vševlády státní, ku kteréž nejvíce pomohla „reformace“ Lutherova, byl ten, že z kanceláří dvorských a jiných počali o věcech a v záležitostech církevních rozhodovati jiní orgány, nežli kterým náleželo a jinak, nežli by se dle kanonického práva a ke skutečnému dobrému církve bylo díti mělo. Vladařové potáhli na sebe výhradné jmenování biskupův a vyšších hodnostářův církevních, a tím muselo se státi, že mnohé stádce dostalo nájemníka na místo pastýře. Vlády absolutné užívaly všeho za prostředek a sebe vystavovaly za cíl a mnohý Jidáš pomáhal jim tu, kdež by byl mečem slova i statečností apoštolskou hájiti měl dědictví Kristovo. Mnozí chabí a nevědomí strážcové Sionu přijímali „ochranu“ státní a radovali se z toho, že jim stát udělil hodnosti „úředníkův státních,“ že obdával je vynucenou autoritou, aby jich lépe užívatí mohl ke svým účelům. I v tom zavinila mnoho „reformace“ a jiné pŕutky o náboženství; čím úsilovněji dobývali se „opravovatelé“ na církevní statky, na dobrá práva církve, ano i na samé bytí její, tím patrněji ukazovala se přílišná povolnost mnohých členův hierarchie vůči omnipotenci státní. Zcela dle zásad absolutismu státního vytištěn jest lid věřící ze všeho účastenství v zevnějších a hmotných záležitostech církevních a dostal v tom nezvaných a nepovolaných zástupcův; úředníci patronátní a státní, patronové a vladařové postavili se na místo lidu věřícího a k církvi nálozejíciho. Stará církevní práva a pojištěné v nich úča-

stenství lidu přišla v zapomenutí a nevážnost, absolutní stát netrpěl jich nikde. Odtud pak přirozenou měrou dostávala značné posily netečnost u věcech církevních a víře samé. Stav tento, jenžto se během časův vyvinul, trvá posud, a církev jenom prostředkem konkordátův mohla se místy částečně vymaniti z poručníkování a dohlídky státu. Každý osvícený katolík přeje sobě, aby se ty věci na lepší změnily, on nahlíží, že tak zůstatí nemohou, nemá-li církev vzíti u nás škod ještě větších, nežli ty jsou, které vzala posud. Kdo zná nejnovější literaturu katolickou a jednání a řeči biskupův, duchovenstva i osvícených katolíkův na synodách a rozmanitých shromážděních: toho není tajno, že se v táboru katolickém nynější stav nepovažuje za takový, kterýž by ni žádné změny ani nepotřeboval ani nepřipouštěl. Jest to tedy nevědomost aneb podezřívání a pomluva, pakli se katolické církvi a jejímu duchovenstvu vytýká, že o reformách ničeho slyšeti nechce, že už pouhé zmínky a všelikých návrhův opravných se hrozí, od sebe je odmítá.

Ale které jsou podmínky, za kterými by opravy v církvi skutečně a zdárně provedeny býti mohly?

Kromě upřímné a poctivé svobody občanské pro všecky jest k tomu nevyhnutelně potřebí, *aby rozuměl církvi a přál účelům církevním každý ten, kdo se domáhá v církvi oprav. Práva i povolání k opravám a změnám v církvi nemůžeme přiznati ani státu, ani lidem církevních věcí a záležitostí neznalým, ani konečně těm, kteří sami ne- náležejí do církve, anto buď nikdy údy jejími se nestali anebo již se sami úplnou nevěrou z církve vyloučili, ač dle jména ještě k ní se počítají. Stát má zcela jiný obor, nežli jest cíl a povolání katolické církve, a že jenom ten k opravám v církvi rozumně a poctivě raditi a pomáhati může, kdo má k tomu vědomosti a komu zcela upřímně na křesťanském náboženství záleží, — to jsou věci samozřejmé a dalšího dokazování nepotřebují.*

5. Co posaváde v naší české žurnalistice o reformách

církevních a nynějším stavu katolické církve psáno bylo nemůže, leč jenom s pranepatrnými výminkami, zasloužití nějakého povšimnutí u mužův o dobro církve pečlivých a jemu i skutečně rozumějících. Nebo *shledává se v tom bezedná skoro nevědomost a neznalost nejen učení a práva církevního, ale i samé podstaty a samého účele katolické církve.* Skutečné a jasné vědomosti o věcech církevních a o samém náboženství křesťanském jsou bez odporu nejslabší stránka české žurnalistiky a ovšem žurnalistiky a publicistiky vůbec. Politování hodná věc tato dá se ovšem vyložití. Při materialistickém směru nynějšího vychování, středních a vyšších studií, při tom otčimském podílu, jehož se zájmům a důležitostem náboženským dostalo v předešlém i nynějším plánu veřejného vyučování a vychování na ústavech středních a na vysokých školách, při tom nízkém stupni, na kterém postaven jest učitel náboženství v poměru ke svým ostatním kolegům, při tom policejním rázu, jakýž katolické církvi byl vtisknut obzvláště Josefem II. a jeho nástupci, — při těchto a jiných okoličnostech nemohlo a nemůže jinak býti, nežli že církevní vědomosti jsou u laikův, jinak dosti vzdělaných, věci nad míru vzácnou. Kolik nalezáme laikův jmenovitě v naší české žurnalistice, literatuře a veřejném životě zaměstnaných, kteří by o věcech církevních byli aspoň něco studovali nad ty chudé drobty, obsažené ve knihách školních?

Vysvětliti dá se tedy dobře neznalost církevních věcí; ale omluviti a ospravedlniti se to nedá, když u věcech a záležitostech církevních nezachovává se to pravidlo slušnosti, kteréž zachovává se mezi povážlivými lidmi vůbec. Vidíme zajisté, že nižádný rozvážlivý vzdělanec nepouští se v rozhodování o věcech, kterým se byl důkladně neučil; jenom smělí a jaloví žváči osobují sobě rozhodné slovo i tam, kdež by na svůj prospěch mlčeti měli. Jinak ale počíná sobě náš „vzdělaný“ svět, přijde-li řeč na záležitosti náboženské a církevní. Tu každý témčř mní sebe mistrem

býti. V ohledu tomto má bohosloví nejsmutnější osud ze všech lidských věd. Nesnadno se odváží někdo v žurnalistice a vůbec v literatuře slovo vésti o jakémkoli odvětví věd, nezná-li z nich více, nežli čeho podávají naučné knihy pro gymnasia i reálné školy; ale u věcech padajících v obor theologie a bez této rozumně a dobře rozhodnouti se nemohoucích, i ten velké slovo veřejně vede, který se buďto nikdy dobře nenaučil ani tomu, čeho knihy školské podávají, anebo to již zase dávno zapomněl. Proto stává se téměř každému z našich laikův, že i při dobré a poctivé vůli mluví o věcech církevních a náboženských velmi zmateně a nerozumně, a že ani tušení nemá, jak odporné jsou výklady, návrhy a náhledy jeho těm, kteří věrou přilnuli ku křesťanství a důkladnějšími studiemi theologickými pronikli ku poznání celé úžasné důslednosti katolického učení a veškerého organismu církevního. Chceme tu jen dva doklady uvést.

Bývalý denník „Národ“ psal jednou o Husovi, že by se měl celý proces jeho revidovati a že by na světlo vyšla nevina jeho t. j. že by se ukázalo snad, kterak učení Husovo v ničem se neodchylovalo od učení katolického. Tak nemůže mluvit, kdo by, neřku theologem důkladným byl, ale i jen základní články katolické dogmatiky znal. Vždyť i sám Palacký uznává, že „Hus a přátelé jeho jali se stavěti na základu, který je vymykal z oboru církve katolické. Snažíce se zajisté obmeziti celé ústrojí církve této měřídkem pouhého písma svatého a odpírajíce platnosti všem pozdějším vývinům i ústavům nehodícím se k míře této, octli se již skutkem samým v oboru protestantismu. Pravdu toho pocítili a poznali již tehdaž někteří mužové strany Husovy tak zřejmě a živě, že odloučivše se od něho v době této (1412), stali se mu brzy odpůrci a nepřátelé“ (Díl III. část. I. str. 127.). A jinde (str. 101) dí: „Uvážíme-li chování Husovo v bouřlivých těchto dnech s jeho vlastního stanoviště, snáze nám bude vyložiti jeho příčiny, nežli ospravedlniti je. Není pochyby, že horlení

jeho proti porušenosti mravův kněžských pocházelo z dobrého důvodu i úmyslu: ale také zapírali se nedá, že učení takové *podkopávalo samy základy ústavy církevní vůbec*. Nepřestáváje zajisté kárati veřejně vady a poklesky představených církve, zapomínalť lehce, že také pokora a poslušensství jsou ctnosti křesťanské; *odkrýváje před lidem všechny křehkosti duchovenstva nepomýšlel na to, že usiluje o zničení autority, jejížto podání od věku k věku náleží k samé podstatě církve Římské*. Když tedy v těchto dnech (r. 1410 v létě) jal se vykládati na kázání posluchačům svým, proč rozkazu jemu daného, aby nekázal více, šetřiti nemůže, an povinen jest poslouchati Boha více nežli lidí; když mluvě sám o dokonalém rozstrku mezi ním a úřady církevními, ptal se posluchačův, chtějí-li státi při něm? a nicméně proti důtce, že vystoupil z úvazku církevního, s náruživostí osupoval se: odpor ten a takový nedá se vysvětliti, leda nedostatkem orientování, any výsledky učení jeho ne všechny ještě na jevo byly vyšly.“ Na str. 151. čteme: „Sbor (Kostnický) počínal sobě (při hojení uznaných od obojí strany neduhův v ústrojí církve) po monarchicko-aristokraticku, Hus po demokraticku, radikálně a revolučně.“ Na str. 171: „Pustiv se jednou do boje proti autoritě v církvi, veden jest (snad mimo vůli a vědomí) od následku k následku tak dlouho, až se octnul na tom stanovišti, odkudž nelze bylo, vrátiti se zase. Podobný skutek přihodil se také jiným stoupencům učení Husova. Čím více počínali lehce vážiti všeho toho, co tehdáž v bytu bylo, tím valněji jali se poháněti jednu věc po druhé *před soud osobního zdání svého*, jež sobě tvořili sami ze známosti (arci velmi nedostatečné) prvověkého křesťanstva.“ Při dosti skrovné známosti o věcech církevních mohl i „Národ“ věděti, co by z revise Husova procesu na jevo vyjítí muselo. Poctivý Palacký zjednal sobě k důležité práci své tolik vědomostí o církvi a víře katolické, že bychom téhož přáli srdečně našim katolickým publicistům v Čechách.

Nedávno tvrdil ruský učenec *Hilferding* v řeči nad míru bombastické, že učení Husovo veskrze srovnává se s učením pravoslavné církve. Časopis „Koruna“ neměl si toho vyložití, možno-li tak říci s pravdou anebo ne, a řekl jen, že by ho těšilo, skutečně-li tomu tak. Jak tu v nemnohu slov úžasná nevědomost u Hilferdinga rovně jako ve článku „Koruny!“ Mezi učením církve pravoslavné a církve katolické není rozdílu leč jen o primátu římského papeže a o bližším určení poměru Ducha sv. k božské osobě Otce a Syna, a v tom se Hus od církve neodchýlil; ostatně pak přiči se nauka Husova náuce pravoslavné ve všem tom, v čem přiči se učení katolickému.

Ex ungue leonem! Pakli už taková nevědomost zavládla u' věcech stezejných, jaká teprvé jest u podrobnostech a důsledcích! A proto nemůže jinak býti, nežli že pražádného povšimnutí dojíti aniž jaké ceny míti mohou náhledy a rozpravy také střízlivějších publicistův o věcech a záležitostech církevních, *pokud by neuznali té potřeby, zjednati sobě nevyhnutelně potřebné vědomosti z oboru theologie; ani s důkladnou známostí katechismu nelze tu nic poříditi, a což teprvé, když i tato schází!*

6. Ačkoli nevědomost sama již postačuje, aby se strany katolické muži kompetentní žalovali, že publicistické rozpravy o věcech náboženských a církevních jen vodu kalí, lid matou a samému náboženství škodí: přece bychom snad to všecko ještě klidně snášeli, *kdyby k nevědomosti nepřistupovala také frivolnost a zjevné zášti, kteréž obě tak často a tak nepochybně na jevo vycházejí z publicistických rozprav o církvi a hierarchii katolické.* Vlastní kořen té frivolnosti a toho zášti, ježto i v české publicistice dosti zřejmě vystupují, jest ovšem zase *materialismus věku našeho a v něm nutně obsažená nevěra.* Materialismus vesluje ku přístavu, jehož jméno jest: Jednotlivec, rodina, obec, stát, veškeré lidstvo bez náboženství a přede vším bez katolického křesťanství; až se podaří zničiti katoli-

ckou církev (tak mluví materialismus), potom nebude daleko do vyhlazení všeho křesťanství. Nesmyslné a zhoubné tyto tendence nečestného materialismu mají také v naší české publicistice svoje přívržence a podpory ; kdo častěji nahlíží v listy pod aegidou bratří Grégrův vydávané, má o tom přesvědčení nepochybné, ač nikoli nedíme, že by jinde nic podobného se nedělo, buď rovně tak anebo méně zjevně. My toho srdečně želíme, že tak jest a nemáme hrubé naděje, že by boj ten přestati chtěl ; materialismus a nevěra jsou nyní v módě a pokud čas té módy nepřejde, vždy najdou se, kdož za ní poběhnou. Materialismus a nevěra osobují sobě nyní s velikou okázalostí, ano s arrogancí, jméno a slávu vědy a svobodného zkoumání ; co do jejich systému se nehodí a s ním nesouhlasí, to jest u nich tma a středověk.

Když pak tento materialismus, jenž ani Boha neuznává, také na půdu náboženskou zabíhá, nynější stav církve kritizuje a návrhy na *opravu* dělá, — co může odtud jiného pojíti, nežli profanace? Materialismus pohybuje se v kruhu velmi obmezeném a refrain všelikých jeho úvah i snažení jest konečně jenom tento: Co nemůžeme sníst a co vůbec požitku smyslného nepodává, to všecko za nic nestojí. Jestli materialismus nás ujišťuje obyčejně, že on si křesťanství velice váží a že snaha jeho jest, aby se *očistilo* všech nešvar, tož ví dobře každý rozumný, že to jenom řeč pokrytecká, kteréž potřebu nevěra uznává, pokud by lid „nedospěl“ tolik, až by se na samo křesťanství zřejmá kletba veřejně vynésti směla. K pokrytství materialismu náleží umělý a perfidný rozdíl mezi „klerikály, ultramontány a jezovity“ s jedné, a mezi „rozumnými katolíky a osvícenými kněžími“ s druhé strany. Špekulující na nevědomost lidu, smyslili materialisté ohyzdnou stvůru, oblékli ji s pomocí své lži a nepoctivosti co nejšeredněji a potom ji nazvali církví katolickou a hierarchií. Tento genialní skutek francouzsko-německých materialistův má bohužel také u nás obdivovatele své a

všecky ty fráse a lži, které v publicistice a jarmarečné literatuře cizozemské již milionkrátě otištěny jsou, přenášejí a přelévají se k nám do Čech a také u nás podobně se bouří na temný středověk a na nesnášlivost hierarchie, na její odpor proti všemu pokroku, všeliké svobodě a vědě. Kolikrátě musí *Galilei* sloužiti za šíp proti církvi, ačkoli by za našich dob již každý vzdělanec věděti měl, že to vykřičené souzení a zatracování učence tohoto jest jenom humbug tím sprostější, čím nešlechetnější jsou účelové, ku kterým se ho užívá. Materialismus vrhá se celou svojí silou na vědy přírodní a z nich utvořil sobě nový arsenál, odkudž vynáší zbroje proti pozitivnímu náboženství. Kdyby lid obecný věděl, jak nekonečný jest počet hypotéz, ježto se během časův již vydávaly za „nezvratné“ výsledky „svobodného zkoumání,“ za pokrok vědy atd., a ježto zase už na celo zavrženy jsou od materialistův samých, aby novým ustoupily, — to vše kdyby obecný lid věděl, uměl by střízlivě souditi o těch útocích na křesťanství, kteříž dějí se z tábora materialistův. Ale toho neví ani přemnohý „vzdělanec,“ protože apoštolé materialismu to chytře zamlčují, a aby čtoucí obecnstvo z bludu nebylo vyvedeno, rozkřikují katolíky věrné za tmáře a nevědomce. Materialista dívá se s výše „vědy“ své s pohrdou na každého ctitele pozitivního křesťanství a toto jest mu jen systémem bájek a nesmyslův; krásnými jmény „vědy a osvěty“ příkrývá materialismus, k čemu jej nekročená hrdost a domýšlivost přivedla. Tímto materialismem dává se vésti drahá část našich publicistův, a odtud dá se vysvětliti ten jizlivý boj, který se vede dle jména proti hierarchii a jezovitům, ve skutku však proti všemu pozitivnímu náboženství. *Jaké úsudky o církvi a jaké návrhy k opravám církevním mohou vycházeti se stanovíště materialisty?* S bolestí pozorovati musí vzdělaný katolík, že se tu s věcmi nejvážnějšími jedná způsobem, za nějž by odpovědnost na sebe vzíti nemohl, kdo i jen

trochu schopen jest posouditi zhoubné následky frivolných řečí o věcech tak důležitých v životě člověčenstva.

Kdo bez důkladných vědomostí a bez víry náboženské jest a ni o jedno, ni o druhé poctivě přičiniti se nechce, ten měl by přece míti tolik poctivosti, aby uznal, že k opravování církve ani *schopen* ani *povolán není*. Nechce-li pak toho uznati, musí o něm každý katolík mysliti, že mu nejde o užitečné a žádoucí opravy, ale jenom o škandál, při kterém u nevědomých zástupův lze snadno nabyti nimbu liberálnosti a šlechtného horlení o blaho lidu.

Nekřivdíme nikomu, díme-li, že ty řeči o nynějším stavu katolické církve a jak by se opravit měla, znamení nevědomosti a úplné nevěry na čele svém nesou. Směr jejich jest napřed zostuzení katolické církve a víry a potom zánik její v českém národu. A tu nic nemění se v tom, pracuje-li někdo k cíli tomu vědomě či nevědomě, protože odpovědnost vždy tatáž jest, konáme-li něco křivého z nevědomosti zaviněné anebo z úmysla.

7. *Nevědomost u věcech církevních a materialismus vedou člověka k nevyhnutelnému rozstrku s pojmem církve a s veškerým obsahem zjeveného náboženství; šablonovitý liberalismus pak veškeré zřízení katolické církve zavrhuje. — A tento liberalismus ovládl myslí našich publicistův a politikův českých dojista mnohem více, nežli oni sami vědí.* Mohli bychom to snadno přemnohými doklady jasně ukázati, kdybychom se báti nemuseli, že by tato naše rozprava nad míru se rozšířila. Celá odchylka většiny našich českých politikův od dogmat doktrinářského liberalismu obmezuje se pouze na to, že bojují za práva české koruny, za vymanění slovanských národův z nadvlády cizí a za samosprávu obcí. Ostatně jest ve politickém vyznání jejich tolik nedůsledností a bludův, co jich vůbec jest v šablonovitém liberalismu, pokud uvažujeme zásady jeho stežejně. Naši čeští publicisté uznávají svobodu svědomí a vyznání jako liberalismus vůbec; ale přece patrně schva-

lují každé *obmezování katolické církve*, at už vychází od státu aneb odkudkoli. Oni chtějí nejrozsáhlejší svobody pro všeliké spolky a jednoty; ale posud nepozdvihli hlasu svého nikde a nikdá proti tomu, že státy spravují jmění *katolické církve* a je konfiskují, ano oni dosti patrně schvalovali a schvalují tyto nespravedlnosti, kdekoli se dějí. Oni dobře nahlízejí, že každé vyznání má se samo spravovati vedle svých zásad a vedle přirozenosti své, že na př. protestanti, židé atd. u věcech náboženských sami se spravovati mají; a vedle toho zdá se jim to býti zcela v pořádku, aby na zemských a jiných sněmech jednalo se o věcech a záležitostech katolických, ačkoli sněmovníci třeba ani katolíci nejsou a nebyli zvoleni jakožto representanti církve. Oni mluvili a psali za emancipaci židův tak dlouho, až skutečný život ukázal, že v Rakousku vlastně my potřebujeme býti emancipováni od židův; ale nikdá nemají slova za emancipaci katolické církve, třeba by se jí dělo nejkřiklavější bezpráví. Oni káží dost hlasitě, že každá společnost má šetřena býti ve svých zvláštnostech; a v církvi katolické přáli by všeliké zvláště každému, kdo by v ní podle šablon a „šimlů“ cizorodých vládnouti a nivelisovati chtěl.

Kdyby všickni politikové a publicisté čeští měli tolik objektivnosti co do záležitostí a otázek církevních, co jí mají vzhledem k otázce české a slovanské: my ručíme za to, že by s námi katolíky úplně se shodli. Jenom křesťanství pozitivně t. j. katolické má v sobě důslednost na všechny strany; čím katoličtější jest který politik, tím spravedlivěji soudí o nás Čechách a o našich snahách. Myslíme pak poctivé katolíky a ne ty, kteří se svým katolictvím špekulují na hmotné výhody. Směle tvrditi můžeme, že český národ a česká politika mají poměrně nejmenší počet odpůrcův mezi poctivými katolíky. Kdo na říšské radě pozdvihl hlasu svého za Čechy při debatě o stavu výmínečném, nebyl nikoli „liberalista,“ ale poctivý katolík Greuter; byli tam liberalisté němečtí i polští, ale libera-

lismus nikomu z nich nevelal, co Greutrovi velela katolická objektivnost a spravedlnost. Kdo důkladněji zná katolicismus, ten každému nepředpojatému toho dokázati může a dokáže, že cokoli se protiví zásadám katolickým a s nimi se srovnati nedá, zároveň také jest proti pravdě a právu na půdě politické a sociální; a který bychom koli ze všeho množství možných pádův sobě obrali, při každém ukáže zralé zkoumání, že mezi zásadami katolickými a právem přirozeným není odporu.

Světoběžné fráse provozují velikou moc, větší nežli mnohý se domnívá. Kdyby našim publicistům dlouholetý návyk a jednostranné vzdělání nepřekážely objektivně souditi o křesťanství a církvi, pochopili by zrovna tak pravý smysl a význam frásí: „ultramontán, klerikál, katolická temnota, vládychtivost hierarchie,“ atd., jako pochopili celou lživost frásí, kterými se Slované vůbec sto- tožňují s barbary, Čechové s litými Němcožrouty, otroky, feudály atd. Avšak naši čeští publicisté nevymanili se z doktrinářského liberalismu, ač k tomu měli posud příležitosti nazbyt, aby pravou jeho povahu prozkoumati a posouditi mohli. Odtud jde, že nejeden z politikův a publicistův našich za přirozený doplněk a za neomylnou známku pravé svobodomyslnosti považuje *útržky na církev*; máme v Čechách dost mužův jinak rozumných, kteří nemohou se o církvi ani zmíniti, aby nenaráželi více méně na církev katolickou způsobem pro katolíka vždy trapným. A má-li býti řeč hodně svobodomyslná, nesmí scházeti v ní potupná zmínka o hranicích a inkvizici; p. Ed. Grégr vidí ještě „na počátku tohoto století všeobecný žalář, chráněný děly, bodáky, hejnem přátel temnoty, kteří s křížem v ruce ubíjeli volný vývoj myšlének a ducha.“ Že tyto a podobné liberální fráse jsou mužův vzdělaných nedůstojné vyzývání a urážení, to bezpochyby těm pánům ani ne- napadne. Jsou-li skutečně objektivní a svobodomyslní, proč nic nevědí o inkvisicích a hranicích protestantův, nic o stodolách z dob husitských, nic o guillotíně z ča-

sův revoluce francouzské? Avšak oni nejsou objektivní; oni bez rozmyslu opakují, co v „liberálních“ novinách německých a francouzských čtou, leda že k tomu přidají něco o *husitství*. A co jsme prvé pravili o nevědomosti a nevěře, to musíme tuto zase říci o liberálních šablonách; kdo v těch hledá receptu pro upravení církve, ten ho nikdy nenajde a řečmi svými nespůsobí leč to, že rušiti bude v národu cit náboženský a s ním také cit pro mravnost. Upřímný přítel církve musí to za veliké poblouzení ducha lidského považovati, když pozoruje, kterak se v mělkých rozpravách, okořeněných některými nechutnými droby překroucené historie, činí návrhy k opravám církevním dle té šablony, dle které lichý liberalismus oblažovati chce obce a státy, ale posud nikdež nijedné vsi oblažiti nemohl. *Církev národní* jest jenom chorobný výkvět jalového liberalismu; v praxi nemůže to býti leč jen karrikatura církve, cesaropapismus v novém vydání, za kterým následuje úpadek všeho náboženství. Pro přestování národnosti a občanské svobody mají národové jiné instituce; církev, pokud má zůstatí ústavem od Boha zřízeným pro dosažení věčného cíle lidského, nemůže se *výhradně* věnovati účelům politickým a národním; ona jim nijak nepřekáží a překážeti nemá, ale ona jich také uznati nemůže za úkol svůj.

8. Kdo materialismus přijal za evangelium, ten nejen schopen není k rozumným a vzdělance důstojným řečem o církvi a opravách v ní provésti se majících, — on k tomu ani oprávněn není. Nebo materialismus jest úplná *protiva všeho náboženství* a zvláště křesťanského. Chtěl-li by tedy materialista skutečně šetřit cizího přesvědčení a je ctíti, jakž obyčejně se tím chlubí, musel by důsledně mlčeti o církvi, poněvadž mu na skutečných reformách nic nezáleží a poněvadž každá společnost může právem žádati, aby ji na pokoji nechali ti, kteří do ní nenáleží. Materialista může mluvití jen o zničení katolické církve a jen k němu raditi; mluví-li o žádoucnosti a potřebě

oprav, jest to u něho jen pokrytství, protože on nechce církve. A skutečně materialisté sami znamenají, že by jim i sám lid neoprávněnost jejich vytýkal, kdyby zjevně mluvili co materialisté; proto utíkají se ku *pokrytství*, kterýmž jako nějakou škraboškou zakrývají svou tvář, aby se jich neporušený člověk nemusel uleknouti a zhroziti. Jedna jejich praktika jest po všem světě, všechny zájmy katolické církve a víry líčiti jen za osobní a kastové zájmy *duchovenstva*, po kterých by laikům katolickým nic nebylo. Takto má lid katolický odcizen býti duchovenstvu svému a zabřednouti v úplnou netečnost u věcech náboženských vůbec. Dá-li stát někde průchod zásadám a právům katolickým, líčí to materialismem *prosáklá „intelligence“* za výhody duchovenstvu propůjčené; překáží-li stát církvi v přirozeném působení jejím, zužuje-li práva, konfiskuje-li státky její, nazývá to evropská „*intelligence*“ odkazováním duchovenstva ve přirozené jeho meze, anebo jest-li toto „odkazování“ již tuze drakonické, dává se mu jméno: „*energické kroky proti duchovenstvu.*“ To všecko jest skutečná perfidnost a hnusné pokrytství materialismu.

Nemůžské a nepoctivé zakrývání nepovolných a neoprávněných návrhův k „opravám“ v církvi a ustavičné mámení lidu děje se u nás v Čechách ještě *Husem* a *Žižkou*. Husovi a Žižkovi nižádný historie znalý katolík nebude upírat, že úmyslové jejich netíhli k tomu, k čemu tíhnou koneční, ale posud zakrývání úmyslové materialistův a nevěrcův českých; oba ti mužové jednali z přesvědčení, kteréž my katolíci za bludné máme, a litujeme jen, že jednali způsobem, který ani víře křesťanské ani naší vlasti české k dobrému nesloužil. Ale ať už soudí o Husovi a Žižkovi každý, jakž by mu *svědomité studie* vnu-kaly, toho přece nižádný rozšafný muž nepochopí, kterak vyslovení, zřejmí nevěrci a vyznavači Darwinovi k tomu přijdou, aby oni katolickému národu českému a komukoli na světě vychvalovali Husa a Žižku za vzory čisté

nezištné horlivosti o neporušenou viru křesťanskou? S těmito dvěma muži pranic nemají společného ti lidé, u kterých se počítá křesťanství ku přemoženým stanovištím. Každý věrný katolík mnohem bližší jest Husa a Žižky, nežli naši nevěrci, proto že tito vlastně v srdci svém mají upřímnou přichylnost Husovu a Žižkovu k víře křesťanské rovně tak za bláznovství, jako naše katolické přesvědčení; co jim se na Husovi a Žižkovi líbí, jest pouze odpor jejich proti katolictví a jen v odporu tomto jest příbuznost mezi nimi. Pro svůj materialismus, pro svoji nevěru a pro svoje přetvářování měli by naši materialisté ještě méně bezpečnosti před palcátem Žižkovým, nežli ji někdy užili katoličtí mnichové, kteří zamoněch dob pobiti a upáleni byli. Hus a Žižka, kdyby dnes povstali, tužší odpor vedli by *proti nekřesťanským liberálům*, nežli někdy proti katolíkům vedli. Co by asi Hus a Žižka řekli těm divadelním kusům, kteří se z nemravné Paříže na české divadlo uvádějí? A proto není to hrubě poctivé a mužské jednání, když se za štít Husův a Žižkův schovávají nepřátelé víry křesťanské a když se na omámení a balamucení křesťanského lidu vychvaluje Husova a Žižkova láska k čistému a neporušenému křesťanství od lidí, kteří celé křesťanství za bájku pokládají a již (snad nějakým nedopatřením?) zjevně prorokují, že „hierarchie a její opozice (t. j. katolíci, protestanti a nevěrci) ustoupí pravému náboženství svobody, rovnosti a bratrství“ (letošní „Hlasý“ č. 11.). Z té jizlivosti, s kterou se při každé příležitosti na církev a hierarchii katolickou útoky činí, právem souditi můžeme, že by se u nás nenedostávalo lidí, kteří by toto „náboženství svobody, rovnosti a bratrství“ podobně upevňovali guillotinou, jako někdy francouzští sansculotti.

9. Nevědomost u věcech církevních není tedy schopna, aby užitečně pomáhala k rozkvětu a čilému životu církve; ona jen škodí, třeba by tu nejlepší vůli měla. Podobně říci musíme o doktrinářském liberalismu, když s

dobrým úmyslem theorie své k církvi přilicuje. Materialismu pak a té nevěře, která staví člověka nejen mimo církev, ale i rozhodně proti ní, musíme upírat nejen schopnosti, nébrž i oprávněnosti, aby jednala o reformách církevních. Jedná-li o nich přece, činí se odpovědnou za demoralisování lidu, za množení zadrhlův a uzlův, překážejících *solidným* pokrokům národa. *My toho nikdy nahlédnouti nemůžeme, kterak někdo chce povznést národ zlehčováním náboženství a frivolnou nevěrou.* Kdyby ani historie nebylo, zdravá logika a psychologie a soudného pozorovatele zkušenost vlastní ukazují, kam vésti musí lichá „osvěta“ bez náboženství. Liberalismus neznabožský, jehož poslední kořeny v materialismu jsou, má na svědomí mravnou a hmotnou zkázu celého zástupu nadějných jinochův, bídu a zánik nesčíslných rodin; *s nevěrou zajiště dostavují se vždy a nutně mravné neřesti, ana je zárodek a začátek hrubých pokleskův.* A jako u jednotlivcův, tak jest i u celých národův. Kde živel náboženský z národa vymizel, tam vymizel i sám národ. Patří k tomu nepochopná jednostrannost materialismu samého, aby toho člověk nenahlédl. Jediné *náboženství* jest základ společnosti, pochybovačnost a nevěra anebo netečnost v náboženství jsou výjevové choroby a nákazy se rozmáhající, nikoli ale, jakž by mnozí rádi věřili, důkazové pokročilosti u vědě, osvětě a svobodě ducha.

Nám se zdá, že budoucnosti *národa českého* lichá kultura francouzsko-německá mnohem více škodí, nežli mu kdy škodila ozbrojená vojska na výboj k nám z Němec přišlá. Škodí pak předně tím, že rozsévání její *rozdvouje* národ. Pravili jsme již, že upřímní katolíci ajmenovitě přemnozí kněží počínají se nedůvěrou naplňovati. Naši žurnalističtí nebeborci jsou na omylu, pakli se domnívají, že všickni čtenáři jejich tak lehce smýšlí o náboženství a církvi, jako oni sami. Mýlejí se také v tom, pakli za to mají, že bezohledným „rázným“ hanobením jejich my katolíci a jmenovitě my kněží se zastrašiti dáme

a z bojiště utečeme. Toho nebude; ale čím oni budou více rozrývati půdu náboženskou, tím těsněji sestoupíme se my a tím úsilovnější bude namáhání naše, abychom pevně zorganizovali stranu katolickou v Čechách. Posilují-li se tím národní šiky v dlouhém a nebezpečném boji o existenci národa českého, když se nehodným, ano sprostým urážením stavu kněžského a všech uvědomělých katolíkův kyselost v národě plodí a když ta ochlokratická nenávist ku početným třídám národa se jako dračí zubové na roli vlasti naší nerozvážlivě aneb i zlomyslně rozsévá: to nechat posoudí každý, kdo ještě schopen jest pronášeti zdravé úsudky a každý, komu blaho veřejné jde nad užitek a choutky osobní. Moudrý politik počítá všemi faktory národa, nijednoho nevyjímaje; kdo ale celé stavy chce vylučovati, aby sám se více stkvěl a kdo své theorie justamentem provádí, na skutečné a dané poměry nehledě, ten jest politický chlapec a najde v historii národa místo nehrubě čestné.

Lichá kultura bez Boha oslabuje také vniternou sílu národa, porušuje ho v jádru jeho a činí neschopna k blahoploďnému pokroku, žádoucné osvětě a svobodě. *Atheismem a frivolností ještě žádný národ a žádný věk nepokročil v blaživé osvětě a svobodě.* Skutečně pokročilý a svobodný národ anglický chová se zcela jinak u věcech a záležitostech náboženských, nežli jak by mnozí „bojovníci za svobodu a osvětu“ rádi viděli u našeho národa. V Anglicku sotva se nyní najde spisovatel, který by se opovážiti směl s pohrdou psáti o náboženství, a kázati frivolnost; nebo tím by se sám vyloučil ze všelike slušnější společnosti a jako revolučního proletáře vystříhal by se ho každý, kdo ještě dobrý kabát na sobě má. Kdo jest neznabohem a lehkomyšlným skeptikem, nesmí se tím v Anglii chlubit ani sobě naděje dělati, že by pro nevěru a frivolnost svou za osvíceného člověka a statečného ducha jmín byl. Touto cestou dochází se slávy jen ve Francouzích a v Němcích, kdež frivolnost dosáhla

stupně, jehož nemá nikde na širém světě. A dojista není to křivý soud, pravíme-li, že *tato frivolnost je příčina ne-svobody francouzské a německé, jakož i ona jest to, kteráž otrávil mladá osení svobody italské a španělské*. Věc tato dá se pochopiti snadno. Člověk bez víry stane se nutně a jistě otrokem tělesnosti své, a takový slouží potom každému, kdo nevázanosti jeho uzdu pouští anebo mu poskytlá prostředkův na potřeby jeho. Nejohavnější zrádci a nejservilnější sluhové rekrutovali se od jakživa z lidí žádostem tělesným oddaných, a ti jsou zase nejvíce mezi skeptiky a atheisty. Skutečných *karakterův mravných* nemůže býti leč mezi lidmi, kteří mají *náboženství*, poněvadž jenom náboženstvím, a to zvláště křesťanským, toho dovésti lze, aby člověk nebyl otrokem svých vášní, svého egoismu.

Kdo jest dosti vzdělaný a opravdový, aby o těchto věcech uměl a chtěl rozjímati, vždycky k těmto závěrkům dojde. A ze závěrkův těch odvádí se pravidlo, aby *nikdo neohlodával kořenuv náboženského citu* v národě řečmi lehkovážnými a vášnivými o věcech náboženských. Rozprav a spisův takových měl by odpůrcem býti každý, komu na křesťanství záleží a s ním na skutečné osvětě. Nebo k víře lepší lze někoho jenom dobrými důvody dovésti. Má-li někdo jinou víru za lepší nežli katolickou, nemysli, že jí nové vyznavače získá tupením a snižováním katolicismu; haníme-li a tupíme-li někomu to náboženství, jemuž on posaváde náležel, zničíme u něho cit pro náboženství vůbec a nová společnost náboženská jím nic nezíská.

Musíme zde vysloviti svoji srdečnou lítost, že z nejedněch výjevův a událostí patrně vysvítá, kterak někteří přednější *protestanti* v Čechách se zálibou vidí a podporují demonstrace *proti* církvi katolické. Měli by aspoň duchovní správci jejich rozuměti, že se od nás neputuje do Kostnice pro vzbuzení nauky Husovy (která ostatně nic téměř nemá společného s lutheránstvím a kalvinstvím), ale pro holou nevěru, ne pro Krista, ale proti němu. Žá-

dný katolický kněz nesnížil by se, aby církev protestantskou a její kněžstvo tak veřejně potupiti chtěl, jako p. pastor Fleischer sobě dovolil naproti církvi a hierarchii katolické, čta v Kostnici 23. kapitolu sv. Matouše a sám ji dosti zřetelně na hierarchii a církev katolickou obraceje a obracetí dáváje. My mu toho hrdinství a vítězství věru nezávidíme; nebo každý objektivně smýšlející muž dá nám jistě za pravdu, že není valně příbuzen duchu Kristovu, kdo slova Jeho z útroby rozboleného srdce vyšlá nelaskavě vrhá na bližní své tu, kdež jen posměch a nenávist, nikoli pak lásku dějnou ku Kristu mohla vzbuditi. V tom záměru jich Kristus neužíval a jistě by ducha Jeho více blízek byl ten člověk, jenž by vážná ta slova pokorně na sebe obracel, nežli kdo sám sebe spravedlivým čině jimi nelaskavě jiného tepati chce.

Podobně jako o pouti Kostnické, říci musíme též o jiných demonstracích protikatolických, ať ve slovech záležejí anebo ve skutcích. Protestanti čeští nechat neklamou se nadějí, že z demonstrací těch získá jejich vyznání; nebo naděje ta byla by důkazem, že pro nechuť k církvi katolické ani nepozorují, co vlastně se děje. Avšak my bratřím nekatolickým jen toto málo připomínáme, žádajíce sobě, aby upřímných slov našich klidně uvážili.

Katolické duchovenstvo české uznalo již za svou povinnost a úlohu, rozeznávati duchy v šiku národním. Jeho heslo jest a bude: pracovati pro blaho národa na půdě křesťanské a uznávati za spolupracovníky jenom ty, kdo aspoň šetrně k náboženství a církvi se mají. Duchovenstvo české nedomnívá se, že by se v církvi katolické nic opravit nemohlo a nemělo; ale za nepřátely cirkve a křesťanství považuje ty, kteří v nevěře, materialismu a doktrinářském liberalismu zabředše, kyjem a mečem, konfiskacemi a žaláři ne tak napravovati chtějí co nápravy potřebuje, jako spíše v nevážnost a v nenávist uvéstí věci dobré i méně dobré. Který laik, opatřiv sebe náležitými vědomostmi, a sám nejen tělem ale i srdcem k církvi náležeje důstoj-

ným pérem a slovem bude jednati o věcech náboženských a církevních, toho my za schopného a povolného uznáme; aby pronášel zdání svá o tom, jak a co by v církvi katolické změněno a opraveno býti mohlo. My vítati budeme každého, kdo nám pomáhati bude, aby církev katolická již konečně byla vybavena z poručníkování státního, a aby sama sebe svézákonně říditi a opravovati mohla.

Nejprvé jest katolické církvi v každé zemi třeba, aby jí stát autonomie přál, a potom teprvé může o tom řeč býti, aby se opravovala a zvelebovala sama svorným působením všech členův svých, laikův i kněžstva. Kdo však jen tupením a haněním, kdo ustavičným ohříváním starých žalob, lží a pomluv na církev katolickou se dobývá, ten jí nikoli neposlouží a k žádoucím opravám nic nepřičiní; na toho dají se obrátiti slova básníkova:

„Kdo jen hanlivými slovy
k osvětě svůj národ budí,
podobá se šilencovi,
rukama jenž temnost pudí.“ (Jablonský.)

Hledíce ku směru, jímžto se jedna část publicistův a politikův českých nese, tou radou jsme bratřím protestantům v Čechách, aby také oni zrale uvážili, mnoho-li víra jejich a pravý duch křesťanský v českém národě získá, když by vůdci a učitelé jejich lnuli u věcech křesťanských k těm dle jména katolikům, jichž politický ideál jest francouzská revoluce a kterých celá kosmologie a metafysika jest od Němcův zpotvořený darvinismus.

Tiskem kn. arcib. kněhtiskárny v Praze.

